

ОИЛАДА МУСИҚА ЁРДАМИДА БОЛАДА ЭСТЕТИК ТАРБИЯНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МЕТОДЛАРИ

Сент-Энон Амиде Юсуф кизи – ассистент ўқитувчи

Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университети

Таянч сўзлар: мусиқа, оила, эстетика, истеъдод, педагогик усуллар, тарбия.**Ключевые слова:** музыка, семья, эстетика, талант, педагогические методы, воспитание.**Key words:** music, family, aesthetics, talent, pedagogical methods, education.

Минг йиллар давомида оила шахннинг жамиятлашувининг асосий шакли бўлиб келган. Одамнинг шаклланишидаги оиланинг ўрни ҳақидаги масала кўплаб олимлар диққатини жалб қилган ва қарама-қарши фикрлар шаклланган. Қадимги файласуфлар, хусусан Афлотуннинг фикрига кўра дунёнинг барча ёвузликлари, одамларнинг ўз фойдасини кўрган ва табақаларнинг тенг эмаслиги биринчи навбатда оиладаги тарбия шароитларининг тенгсизлик мавжудлигидан ўсиб чиқади. Ота-оналарнинг ўз фарзандига нисбатан чексиз меҳри боладаги ватанпарварлик ва бошқа инсоний фазилатларни ривожлантиради, келажакда оила ҳаётига тайёр бўлган жисмонан ва руҳан соғлом, ахлоқий, интеллектуал ривожланган шахсни шакллантиради. Оила тарбиясининг таркибий қисмлари, кенг тарқалган соҳалар- жисмоний, ахлоқий, интеллектуал, эстетик, меҳнат тарбиясидан иборат.

Оилада мусиқий ва эстетик тарбия боладаги истеъдодни ривожлантиришга ва ҳеч бўлмаганда уларда нафосат ҳақида тушунча бўлишига қаратилган.

Мусиқа, шеърят, бадий санъат- маънавий кадриятлар тарқалишнинг чексиз имкониятидир. Ёзувчи ва интеллектуал шаклланиш ҳақидаги тасаввурни ривожлантиришда боланинг мусиқий тарбияси жуда муҳимдир[3]. Мусиқий тарбия ва мусиқий таълим деярли синонимлардир, бироқ уларда фарқ ҳам бор.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев ёшлар таълим-тарбияси учун кўшимча шарт-шаройитлар яратиш, хотин-қизлар бандлигини оширишга қаратилган комплекс чора-тадбирларни ўз ичига олган бешта ташаббусни жорий этди. Хусусан, биринчи ташаббус бўйича ёшларни санъат ва маданият масканларига кенг жалб этиш, ўз иқтидорларини намойён этишлари учун зарур шароитлар яратишга қаратилган.

Боланинг ривожланиши ва таълим олиши, шу жумладан мусиқа билимларини олиши учун энг яхши шароитлар оилада яратилиши дунё миқёсида тан олинган. Уч ёшгача бўлган болаларнинг аксарияти мактабгача тарбия (таълим) муассасаларига қатнамайди. Шунинг учун ота-оналар тарбиячиларнинг масъулиятини ўз зиммаларига олган ҳолда, ушбу давр боланинг кейинги ривожланиши учун жуда муҳимлигини ёдда тутишлари керак[4].

Мусиқий таълим ўзига хос муҳитни яратишни, мусиқа машғулоти олати ҳолга айланганда табиий эҳтиёжни англатади. Оилада шунга ўхшаш муҳитни яратиш қобилияти боланинг мусикани янада чуқурроқ англашига ёрдам беради.

Болага мусикани ўргатишда ота-оналар ўзини олдига турли хил мақсад ва вазифалар қўядилар. Бу уларнинг мусиқа ва мусиқий мутахассисликларга бўлган муносабатларига боғлиқ[1].

Оилада болаларга мусиқий тарбия беришнинг асосий вазифалари қуйидагилар:

- Боланинг руҳий дунёсини мусиқий таассуротлар билан бойитиш, мусиқага қизиқишни уйғотиш, ўз халқнинг анъаналарини етказиш, мусиқа маданиятининг асосларини шакллантириш;

- Мусиқий ва ижодий қобилиятларни мусиқий фаолиятнинг ҳар хил турлари (идрок, ижрочилик, ижодий, мусиқий ва маърифий фаолият) жараёнида ривожлантириш;

- Мусиқа орқали болаларнинг умумий ривожланишига ҳисса қўшиш.

Бу вазифаларнинг барчаси аниқ фаолиятларда ҳал қилинади. Агар ота-оналар мусиқий таълимнинг аҳамиятини тушунадиган бўлса, улар ўз фарзандларини мусиқа тўғрақларида, мусиқа мактабларида ўқитишга интиладилар, болалари билан бирга концертларга, мусиқий спектаклларга олиб боришади, мусиқий таассуротни бойитишга, мусиқа билимларини кенгайтиришга ҳаракат қилишади.

Ушбу вазифаларни амалга ошириш учун бир қатор ўқув усуллари мавжуд. Асосий педагогик усуллар (кўргазмали, оғзаки, амалий) оиладаги мусиқий тарбияда ҳам қўлланилиши мумкин.

Агар боланинг оиласида нафақат кўнгил очадиган мусиқа, балки классик ва халқ мусикаси жарангласа, у табиий равишда унинг товушига ўрганади, мусиқий фаолиятнинг турли шаклларида (бевосита мусиқа машғулотида қаратилган фаол ва пассив фаолияти учун мусикадан асос сифатида фойдаланиш) тинглаш тажрибасини тўплайди.

Оила тарбиясида кўргазма-визуал усули ўзига хос хусусиятларга ва афзалликларга эга. Болалар боғчасида болалар билан ишлашда одатда расмлар, иллюстрациялар, сифати паст бўлган ҳажми катта репродукциялардан фойдаланишади. Уйда эса болаларга расм репродукцияли китобларни кўрсатиш имконияти мавжуд, улар орқали мусиқа яратилган давр ҳақида, халқ урф-одатлари, маросимлари, уларни уй-рўзгор буюмлари, кийим-кечак тасвирлари билан таништириш мумкин. Мусиқа садолари қайфияти мос келадиган расмларнинг репродукциясини кўриб чиқиш болаларнинг санъат ҳақидаги тушунчаларни бойитади.

Оғзаки усул ҳам жуда муҳимдир. Мусиқа ҳақидаги қисқа суҳбатлар болага унинг мусикани идрок этишга ёрдам беради, пайдо бўлган қизиқишни қўллаб-қувватлайди.

Амалий усулда, яъни мусиқа асбобларда чалишни ўрганиш, қўшиқ айтиш, мусиқий ритмик ҳаракатлар болани ижро этиш ва яратишда маълум кўникмалар эгаллашга имкон беради.

Ушбу усулларнинг муваффақияти катталарнинг умумий маданий ва мусиқий даражаси, уларнинг педагогик билим ва қобилиятлари, сабр-тоқат, болаларни мусиқага қизиқтириш истагига боғлиқ.

Адабиётлар

1. Баркан А. А. Практическая психология или как научиться понимать своего ребёнка. – М.: “Просвещение”, 2000
2. Волкова Е. М. Трудные дети или трудные родители? – М.: “Эксмо”, 1999
3. Кабалевский Д. Б. Как рассказать детям о музыке. – М.: “Современный композитор”, 1982
4. Михайловская Н. М. Музыка и дети. – М.: “Современный композитор”, 1977

РЕЗЮМЕ. Мақолада оила муҳитида мусиқий ва эстетик тарбия ёрдамида болада истеъдодни ривожлантириш воситалари ёритилган. Оиладаги мусиқа ёрдамида болада эстетик тарбияни шакллантириш методлари кўрсатиб берилган.

РЕЗЮМЕ. В статье рассмотрены средства развития детского таланта посредством музыкально-эстетического воспитания в семье. Показаны методы формирования эстетического воспитания ребенка с помощью музыки в семье.

SUMMARY. The article discusses the means of developing children's talent through musical and aesthetic education in the family. The methods of forming the aesthetic education of the child with the help of music in the family are shown.